

Hvor går grensene?

En lynrask gjennomgang av juss og konsekvenser ved ytringer på internett

Mange ulike bestemmelser som kan medføre straff for ting man gjør på internett, blant annet

- Straffeloven § 185 – hatefulle ytringer
- Straffeloven § 263/264 – trusler/grove trusler
- Straffeloven § 266 – hensynsløs atferd
- Straffeloven § 267 – krenkelse av privatlivets fred
- Straffeloven § 311 – fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn

Slagside mot ytringsfriheten

- Grunnloven § 100
- Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 10.
- Svært sterkt vern i Norge. Grunn pilar i alle demokratiske land.

Straffeloven § 185 – hatefulle ytringer

Med bot eller fengsel inntil **3 år** straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt **offentlig** setter frem en **diskriminerende eller hatefull ytring**. Som ytring regnes også bruk av **symboler**. Den som i **andres nærvær** forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil **1 år**.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) Hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- b) Religion eller livssyn,
- c) Homofile orientering, eller
- d) Nedsatte funksjonsevne.

Grunnvilkåret er "offentlig". Hva ligger i dette?

- Straffeloven § 10 definerer "offentlig sted og offentlig handling"

"Med offentlig sted menes et sted bestemt for alminnelig ferdsel eller et sted der allmennheten ferdes.

*En handling er offentlig når den er foretatt i nærvær av et større antall personer, eller når den lett kunne iakttas og er iakttatt fra et offentlig sted. **Består handlingen i fremsettelse av en ytring, er handlingen også offentlig når ytringen er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer**".*

- 20-30 personer

Hvordan brukes så denne bestemmelsen i praksis?

- Rt. 2012 s. 536
- Tiltalen lød som følger;
- «Onsdag 28. juli 2010 kl. 02.30 i køen ved utestedet 'Backstage' i Skagenkaien 8 i Stavanger, forhånet han dørvakt B på grunn av hans hudfarge og etniske opprinnelse, ved gjentatte ganger høylydt å kalle ham 'jævla neger' og 'jævla svarting' og ved å si 'hvorfor tillates negre å jobbe i Norge'. Uttalelsen skjedde i nærvær av et titalls andre personer på stedet.»

Rt. 2012 s. 536 forts.

- Premiss 18: *"Det avgjørende for tolkningen er hvordan den alminnelige tilhører vil oppfatte utsagnet ut fra den sammenheng det er fremsatt, jf. Rt-1997-1821 på side 1826 og Rt-2002-1618".*
- Premiss 19: *"Ved korte, muntlige uttalelser vil tilhørernes umiddelbare forståelse – det vil si oppfatning uten nevneverdig tankemessig bearbeidelse – av det som blir sagt, være det sentrale for fastleggelsen av meningsinnholdet. Det skal likevel i samsvar med det kontekstuelle tolkningsprinsippet, være slik at uttalelsen "må tolkes i lys av de ytre omstendigheter den fremsettes under", se Rt-2002-1618 på side 1627. De enkelte utsagn kan altså ikke tolkes isolert, men må bedømmes samlet og innenfor den ramme de ble fremsatt, jf. til sammenligning Rt-1981-1305 på side 1314 der det fremgår at enkeltstående utsagn i en løpeseddel må bedømmes samlet og i sammenheng med løpeseddelens innhold for øvrig".*

Rt. 2012 s. 536 forts.

- Premiss 20: *"Når det gjelder den konkrete tolkningen, er utgangspunktet at ingen skal risikere strafferettslig ansvar ved at utsagn tillegges et meningsinnhold som ikke er uttrykkelig uttalt, med mindre et slikt innhold med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengen, jf. Ot.prp.nr.33 (2004-2005) side 189."*

Rt. 2012 s. 536 forts.

- Premiss 28: *"I Rt-2007-1807 avsnitt 33 har førstvoterende med utgangspunkt i plenumsavgjørelsene i Rt-1997-1821, og i Rt-2002-1618 som jeg nettopp har referert til, angitt straffbarhetsnormen på følgende måte: "I Rt-1997-1821 er på side 1826 rettspraksis oppsummert slik at det bare er de grove forhold som rammes. Det er vist til Ot.prp.nr.29 (1980-1981), som i forbindelse med tilføyelsen av annet punktum i § 135a, presiserer at det bare er "ytringer av kvalifisert krenkende karakter som vil bli rammet". I Rt-2002-1618 er dette på side 1624 utdypet dit hen at utsagn som "oppfordrer eller gir tilslutning til integritetskrenkelser", vil kunne være av en slik karakter. Det samme gjelder om utsagnene "innebærer en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd".*

Rt. 2012 s. 536 forts.

- Premiss 29: *"Ved bedømmelsen av hva som er kvalifisert krenkende, vil altså ytringenes karakter av å være en grov nedvurdering av en menneskegruppe være avgjørende. Jeg kan ikke se at anknytningen til gruppens "menneskeverd" utgjør noen særlig begrensning av området for det straffbare. Nedvurderinger som bygger på hudfarge eller etnisitet, retter seg klart mot menneskeverdet".*
- Utfall av denne saken: Tiltalte ble dømt til 18 dagers betinget fengsel og 15 000 i bot.

Rt. 2002 s. 1618

- Tiltalen lød som følger:

Lørdag 19. august 2000, ca kl. 13.50, på Askim torg og i overvær av et større antall personer, hvorav flere optrådte i følge i ensartet mørk påkledning og flere var maskerte, holdt han en kort tale der han bl.a. sa: «Hver dag raner, voldtar og dreper innvandrere nordmenn, hver dag blir vårt folk og land plyndret og ødelagt av jødene som suger vårt land tomt for rikdom og erstatter det med umoral og unorske tanker». Han ga i samme tale uttrykk for at følget var samlet for å hedre Rudolf Hess «for hans modige forsøk på å redde Tyskland og Europa bl.a. fra jødedommen under andre verdenskrig, ga uttrykk for at Adolf Hitler var følgets «kjære fører» og at de skulle følge i deres fotspor og «kjempe for» det følget tror på, «et Norge bygget på nasjonalsosialismen». Talen ble avsluttet med gjentatte «sieg Heil».

Rt. 2002 s. 1618 forts.

- Frifunnet i tingretten. De mente uttalelsene, verken isolert eller sett i sammenheng, var så kvalifisert grove at de ble rammet av § 135a.
- Dømt i lagmannsretten for den del som omhandlet utsagn mot jødene. Utsagnet om innvandrere i Norge fant lagmannsretten var vernet av ytringsfriheten og ikke straffbart.
- Høyesterett i plenum behandlet saken. Dissens 11-6.

Rt. 2002 s. 1618 forts.

- Flertallet uttalte blant annet:
- *"Jeg tilføyer at nynazistiske organisasjoner ikke er forbudt i Norge. Et høringsutkast sendt ut av Justisdepartementet i 2001, med forslag om forbud mot rasistiske organisasjoner, demonstrasjoner og symboler, fikk, med unntak av en utvidelse av § 135a til også uttrykkelig å omfatte symbolbruk, ikke tilslutning av høringsinstansene, og ble ikke fulgt opp i proposisjonen, jf. Ot.prp.nr.109 (2001-2002) side 16-19. De uttalelser A fremførte, må antas å høre til den nynazistiske retorikken. Å straffebelegge utsagn som uttrykker verbal eller annen tilslutning til nazismen, ville i praksis langt på vei bli det samme som innføring av et slikt generelt forbud. Det ville etter mitt syn være å trekke § 135a for langt."*

Rt. 2002 s. 1618 forts.

- Flertallet uttaler videre:
- *"Plenumskjennelsen fra 1997 setter ikke noen generell grense for hvilke utsagn som skal kunne straffes, men slår fast at ytringsfriheten skal tillegges meget stor vekt. I dette ligger at det må være adgang til å gi uttrykk for meninger som vekker sterke reaksjoner. De aller fleste i Norge oppfatter nazistisk ideologi som avskyvekkende, og tar avstand fra fremmedhat og rasisme. Det er først og fremst de avskyvekkende utsagn som setter vår forståelse av prinsippet om ytringsfrihet på prøve".*

Rt. 2002 s. 1618 forts.

- Mindretallet mente utsagnene var straffbare og uttaler:
- *"Jeg ser først og fremst annerledes på spørsmålet om hva som er en naturlig forståelse av utsagnene om jødene. Når det gjelder den generelle tolkningen av straffeloven § 135a, i lys av Grunnloven § 100 og våre konvensjonsforpliktelser, er jeg langt på vei enig med førstvoterende. Men ved den konkrete avveining går førstvoterende etter min oppfatning for langt i å vektlegge hensynet til ytringsfriheten på bekostning av behovet for vern mot diskriminerende utsagn".*

Lovendring som følge av Rt. 2002 s. 1618

- I forarbeidene til straffeloven § 185 er endringene i Grunnloven og straffeloven oppsummert slik:
- *Samlet gir disse lovendringene et skjerpet vern mot rasistiske ytringer. Etter departementets vurdering er det derfor ikke behov for eller formålstjenlig med ytterligere realitetsendringer. Departementet vil følge med i utviklingen i rettspraksis, og i lys av denne vurdere om det bør foreslås ytterligere endringer. På bakgrunn av de lovendringene som nylig er gjennomført, legger departementet til grunn at utfallet av Rt-2002-1618 (C-saken) ville ha blitt et annet nå, og at avgjørelsen ikke lenger gir uttrykk for gjeldende rett på dette området. Departementet har lagt denne rettsoppfatningen til grunn for lovforslaget som fremmes. Dersom det etter at denne proposisjonen blir lagt frem blir avsagt avgjørelser som tyder på at terskelen ikke er senket i tråd med det som er lagt til grunn her, vil departementet vurdere å foreslå lovendringer som gjør det klart at terskelen for straff skal være lavere.*

Samehetssaken

- Tiltalen lød som følger;
- Torsdag 2. august 2018, i Z i Y eller annet sted, la han ut en kommentar på Avisen Nordlands facebookside hvor han skrev:
- 'Bare å kjøre på reinean, rein skal forsjåvidt ikke være på veian, men på viddah, klarer ikke sami ednan å holde styr på reinsdyran sine må det no bare vær, når e kommer kjørende, prøver jeg bevist å treffe reinan, klarer som regel å treffe med døra.. Trur det er bevist at vår alles kjære same ante, jager reinsdyran ut på veien med vilje, første ordet dem lærte var erstatning før dem lærte å si mamma og pappa.. Kem som stoler på sameerne? Spik.. Nei ingen, ikke en ærlig same.. Dem veit nok ka dem jør, sett dem rundt laavoen med hasjpipa og funderer på kor dem skal jage ut dyran sinde for å tappe den norske stat for kronasje som e og du har jobbet hardt for, våre egne skattekroner? Synds e hører samene, skattekroner hva er det? Jatta jatta jatta. Hallo dem hører heime på viddah.. Ikke her med den latterlige klovne drakten dem fær å vasa i. Kjenner du lokta av tennveske, er det en same ikke langt unna på 1,30 og lokter bål. No gidd e ikke skriv meir, bi så fette provosert på disse sam jævlan.. Burde ha bedt dem reise til h..... Sagt det på en såpass hyggelig måte at dem faktisk hadde gleda seg til turen

Hvordan straffes slike ytringer?

- LB-2018-28747 – grove rasistiske uttalelser, til dels truende, over et lengre tidsperspektiv på t-banen
- *Videre viser lagmannsretten til at det gjør seg gjeldende sterke allmennpreventive hensyn ved overtredelse av straffeloven (2005) § 185. Lovens formål er å bekjempe rasefordommer ved å beskytte sårbare grupper mot hat og diskriminering. Det vil sende uheldige signaler til allmennheten dersom slike diskriminerende og rasistiske ytringer av sjikanøs karakter, ikke gis en klart følbart reaksjon.*
- Etter rettens mening tilsa uttalelsene i denne saken en ubetinget fengselsstraff på opp mot 30 dager.

Oppsummeringsvis

- Ytringsfriheten står meget sterkt i Norge.
- Uttalelsene må ses i sammenheng med konteksten de blir fremsatt i.
- Det gjelder ingen egne straffebestemmelser for netthets. Det som ikke er lov å si ansikt til ansikt er heller ikke lov å uttale på internett.
- Av rettspraksis varierer straffen fra betinget fengsel og bot til en kortere ubetinget fengselsstraff.

Takk!